

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
MEDICINOS FAKULTETAS**

Baigiamasis darbas

**Priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai ir jų vaikų sveikata
Alcohol-dependent Parents and the Health of Their Children**

Studentas/ė (vardas, pavardė), grupė: **Gabija Gaidamavičiūtė** VI kursas, 18 gr.

Katedra/ Klinikos kurioje ruošiamas ir ginamas darbas **VU MF KMI Psichiatrijos klinika**

Darbo vadovas

Prof. dr. Sigita Lesinskienė

Katedros arba Klinikos vadovas

Prof. dr. Sigita Lesinskienė

2022-05-20

Studento elektroninio pašto adresas____ gabija.gaidamaviciute@mf.stud.vu.lt _____

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY	3
ĮVADAS.....	5
1. METODIKA.....	7
1.1 Literatūros šaltinių paieškos metodai	7
1.2 Literatūros šaltinių atrankos strategija	7
2. REZULTATAI.....	8
2.2 Pagrindinės tyrimų charakteristikos	8
2.3 Straipsniuose pateikiamų rezultatų analizė.....	11
2.3.1 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų elgesiu	11
2.3.2 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų psichine sveikata.....	13
2.3.3 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų fizine sveikata.....	14
2.3.4 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų bendra gerove, šeimos aplinka	15
3. REZULTATŲ APTARIMAS.....	16
3.1 Diskusija	16
3.2 Literatūros apžvalgos trūkumai.....	18
4. IŠVADOS	18
5. PRAKTINIAI PASIŪLYMAI.....	19
LITERATŪROS ŠALTINIAI	20
PRIEDAI	28

SANTRAUKA

Tikslas: Atlikti literatūros apžvalgą aptariant priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų įtaką vaikų psichinei, fizinei sveikatai, elgesio problemoms, bendrai gerovei bei šeimos aplinkai.

Metodika: Literatūros paieška atlikta Pubmed duomenų bazėje, įvedus šiuos reikšminių žodžių derinius: „Alcohol dependent“ [MeSh Terms], „Parents“ [MeSh Terms], „Child of Impaired Parents“ [MeSh Terms], „Mental health“, „Mental disorder“, „Physical health“, „Behaviour“, „Child health“ [MeSh Terms], „Adverse outcomes“. Atrankos kriterijai: straipsniai publikuoti 2017 – 2022 metais, anglų kalba, nemokamos prieigos, atitinkantys tyrimo tikslą. Į apžvalgą įtraukti 43 straipsniai, duomenys laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$.

Rezultatai: Tiek motinos, tiek tėvo piktnaudžiavimas alkoholiu yra reikšmingai susijęs su padidėjusia vaikų psichikos ir elgesio sutrikimų rizika, įskaitant depresiją, nerimą, aktyvumo ir dėmesio sutrikimą. Nustatyta didesnė rizika vaikams pradėti vartoti alkoholį vėlesniame amžiuje. Rastas ryšys tarp sunkumų mokykloje, susijusių su prastesniais akademiniais įverčiais, kognityvinių užduočių atlikimu, lankomumu, mokyklos nebaigimu. Tyrimų duomenimis alkoholikai tėvai yra labiau linkę naudoti fizinį smurtą prieš vaikus, alkoholiko tėvo vaikams nustatyta didesnė vėlesnio bendro mirtingumo, savižudybės, smurtinės mirties, hospitalizacijos dėl viktimizacijos rizika. Nustatytas dažniausias pirminio netinkamo tėvų elgesio tipas – nepriežiūra. Tokiems vaikams didėja rizika susidurti su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, būti iškeldintiems iš šeimos.

Išvados: Alkoholikų tėvų vaikams gresia didesnė neigiamų psichinės, fizinės sveikatos ir bendros gerovės padarinių rizika. Su vaikais dirbantiems specialistams itin svarbu atkreipti dėmesį į visus vaikus, kurių tėvai piktnaudžiauja alkoholiu. Siekiant užkirsti kelią neigiamai tėvų vartojimo alkoholio daromai žalai vaiko sveikatai ir gerovei, svarbu spręsti tėvų priklausomybę alkoholiui kaip gydymo dalį.

Raktažodžiai: Priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai, vaikų sveikata, vaikų gerovė, alkoholikų tėvų vaikai.

SUMMARY

Study objective: to conduct a literature review discussing alcohol dependent parent's impact on their children's mental and physical health, behavioral problems, well-being and family environment.

Methods: The literature for this review was performed using Pubmed database by entering following keyword combinations: „Alcohol dependent“ [MeSh Terms], „Parents“ [MeSh Terms], „Child of Impaired Parents“ [MeSh Terms], „Mental health“, „Mental disorder“, „Physical health“, „Behaviour“, „Child health“ [MeSh Terms], „Adverse outcomes“. The selection criteria includes

articles published in English, published in 2017 – 2022, free access, meets the purpose of the study. Total of 43 articles were included in this review. The data were considered statistically significant when $p < 0,05$.

Results: Both mother's and father's alcohol abuse were significantly associated with an increased risk for mental and behavioral disorders in children, including depression, anxiety and attention-deficit and hyperactivity disorder. By young adulthood children had significantly greater odds of developing alcohol abuse or dependence. A link was found between difficulties in school related to poor academic achievements and cognitive performance, low attendance, dropout from school. Alcohol dependent parents are more likely to use physical violence against children. These children are at higher risk of overall mortality, suicide, death from violence and hospitalization due to victimization. The most common type of parental misconduct was neglect. Alcohol dependent parent's children are at increased risk of encountering child protection services, being taken from their families.

Conclusions: Children of alcoholic parents are at greater risk of adverse consequences on mental and physical health, general well-being. It is important for professionals working with children to pay attention to those whose parents abuse alcohol. Addressing parental alcohol dependence as part of treatment is important to prevent negative impact on a child's health and well-being.

Keywords: Alcohol dependent parent, children of alcoholic parents, child health, child well-being.

IVADAS

Pastaraisiais dešimtmečiais stebimas augantis visuomenės susidomėjimas alkoholikų įtaka artimųjų fizinei bei psichinei sveikatai, pradėta plačiau tyrinėti priklausomybę nuo alkoholio turinčių asmenų šalutinė žala aplinkiniams, ypač tėvų alkoholizmo įtaka vaikų sveikatai (1) (2) (3). Populiari nuomonė, kad probleminis tėvų alkoholio vartojimas yra rimta socialinė problema, bei tėvų priklausomybė nuo alkoholio yra šeimos liga, emociškai, dvasiškai ir neretai fiziškai paveikianti visus šeimos narius (4). Žinoma, jog vaikai yra priklausomi nuo savo šeimų, kad patenkintų savo fizinius, psichologinius ir socialinius poreikius, užtikrintų ekonominį saugumą ir gerovę, tėvų piktnaudžiavimas alkoholiu gali sukelti tam pavojų ir turėti įtakos vaikų sveikatai bei bendrai gerovei (5). Šių problemos aktualumą pagrindžia ir išraiškingi statistiniai rodikliai. 2016 m. paskelbti Europos sąjungos ES bendrųjų veiksmų dėl alkoholio (RARHA) projekto Standartizuoto Europos Alkoholio tyrimo (SEAS) rezultatai atskleidė, kad Lietuvoje 38,1 proc. vyrų ir 36,5 proc. moterų vaikystėje arba paauglystėje gyveno su asmenimis, kurie alkoholį vartojo gausiai. Iš jų daugiau nei pusei tai turėjo didelį neigiamą poveikį (21,5 proc. vyrų ir 23,8 proc. moterų) (6). Tai reiškia, kad daugiau nei penktadalis Lietuvos gyventojų užaugo patirdami stiprias neigiamas artimųjų alkoholio vartojimo pasekmes. Taip pat remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis alkoholizmas išlieka aktualia problema tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje. Pagal PSO pateiktus duomenis 2019 metais Lietuva buvo viena iš lyderių Europoje ir penkta pasaulyje pagal vidutinį gryno alkoholio suvartojamumo kiekį litrais per metus, tenkanti vienam penkiolikos metų ir vyresniam gyventojui (bendras 12,78 proc.; 20,6 proc. vyrams ir 6,3 proc. moterims) (7), tuo tarpu 2016 metais Lietuvoje priklausomybės nuo alkoholio, arba alkoholizmo, paplitimas tarp 15 metų ir vyresnių žmonių siekė 19,90 proc. (11 proc. vyrams ir 3,60 proc. moterims) (8). Visgi, didžioji dalis mokslinių publikacijų apie neigiamą alkoholio vartojimo poveikį sutelkiama į tiesioginę žalą geriančiojo sveikatai vertinimą. Ir nors pasaulinė ligų našta įvertina visus prarastus gyvenimo metus, atsižvelgiant į mirtį ir negalią, bendra alkoholio vartojimo žala gali būti neįvertinta, dėl visapusiškai neišmatuotos žalos aplinkiniams asmenims (9). Nepaisant to, mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad tarp tėvų priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ir vaikų fizinės bei psichinės sveikatos egzistuoja tiesioginė priklausomybė (10) bei akcentuojama, jog alkoholikų vaikai yra ypač linkę į įvairias rizikas (11). Daugėja klinikinių tyrimų bei įrodymų, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikai yra labiau linkę į vėlesnius neigiamus padarinius įvairiose srityse, kaip piktnaudžiavimo alkoholiu, elgesio problemomis, prastesne fizine bei psichine sveikata (12)(13).

Šiame darbe bus apžvelgiami, aptariami ir apibendrinami naujausioje literatūroje pateikti duomenys apie priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsają su vaikų psichine, fizine sveikata, elgesio problemomis, bendra socialine gerove bei disfunkcine šeimos aplinka.

Darbo tikslas

Atlikti literatūros apžvalgą aptariant priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsają su vaikų:

1. Elgesio problemomis
2. Psichine sveikata
3. Fazine sveikata
4. Bendra gerove bei šeimos aplinka.

1. METODIKA

1.1 Literatūros šaltinių paieškos metodai

Publikacijų paieška atlikta naudojant PubMed duomenų bazės paieškos sistemą. Paieškai atlikti pasitelkti šie reikšminių žodžių deriniai: ("Alcoholic" OR "Alcoholics" OR "Alcoholism" OR "Alcohol abuse" OR "Abuse, alcohol" OR "Alcohol dependence" OR "Dependence, alcohol" OR "Alcohol addiction" OR "Addiction, alcohol" OR "Alcoholic Intoxication, Chronic" OR "Intoxication, Chronic Alcoholic" OR "Ethanol Abuse" OR "Abuse, Ethanol" OR "Alcohol Use Disorder" OR "Alcohol Use Disorders" OR "Use Disorders, Alcohol") AND ("Child of Impaired Parents" OR "Offspring of Impaired Parents" OR "Children" OR "Adult children" OR "Offspring" OR "Child" OR "Impaired Parents Offspring" OR "Impaired Parents Offsprings" OR "Parents Offspring, Impaired" OR "Parents Offsprings, Impaired" OR "Impaired Parents' Children" OR "Children, Impaired Parents" OR "Children of Impaired Parents") AND ("Parents" OR "Parent" OR "Parenting" OR "Parent-Child Relations" OR "Mother" OR "Father" OR "Maternal" OR "Paternal") AND ("Mental health" OR "Mental disorder" OR "Health" OR "Physical health" OR "Behaviour" OR "Adverse outcomes" OR "Child health").

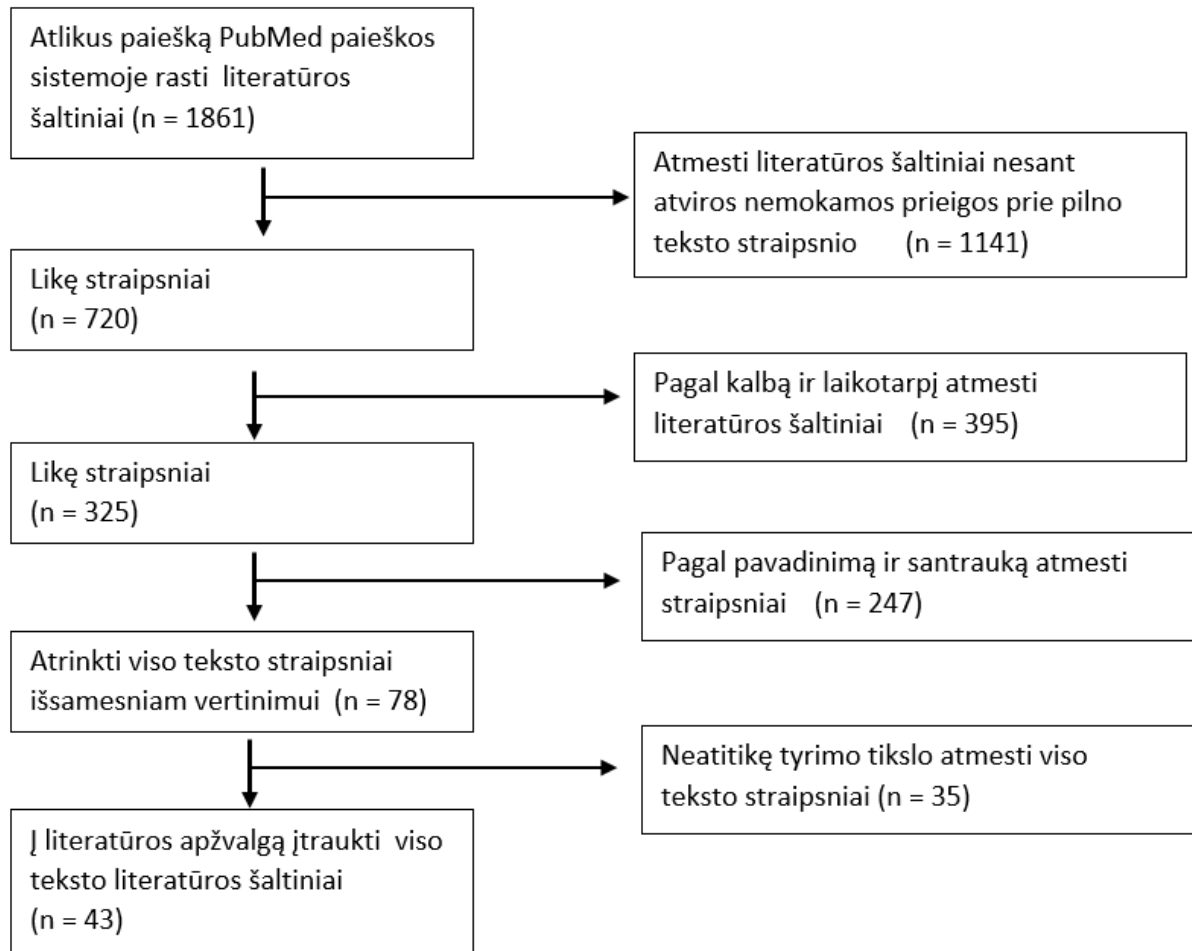
1.2 Literatūros šaltinių atrankos strategija

Iš viso rasti 1861 literatūros šaltiniai. Mokslinių straipsnių atitiktis nustatytiems atrankos kriterijams buvo vertinama dviem etapais. Literatūros šaltinių įtraukimo ir atmetimo kriterijai pateikiami 1-oje lentelėje. Pirmojo etapo metu pašalinti literatūros šaltiniai nesant atviros prieigos prie pilno nemokamo teksto straipsnio (viso 964), atmesti straipsniai publikuoti anksčiau nei per paskutinius 5 metus kita nei anglų kalba (viso 395). Atrinktos publikacijos, kurios pagal straipsnio pavadinimą ir santraukoje pateiktą informaciją galimai atitiko tyrimo temą. Šiame etape atrinkti viso 78 moksliniai straipsniai. Antrajame etape analizuoti viso teksto straipsniai ir į literatūros apžvalgą įtrauktas 45 straipsnis. Straipsniuose duomenys laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$. Literatūros šaltinių atrankos schema nurodoma 1-ame paveikslėlyje (1 pav.).

1 lentelė. Literatūros šaltinių įtraukimo ir atmetimo kriterijai

Kriterijus	Įtraukimo kriterijus	Atmetimo kriterijus
Laikotarpis	2017 – 2022 metų Ne senesni nei paskutiniai 5 metai	Anksčiau ar vėliau paskelbti straipsniai
Kalba	Anglų k.	Kita nei anglų kalba

Prieiga prie pilno teksto straipsnio	Atvira nemokama prieiga	Mokama prieiga
Tyrimo tikslas	Literatūros šaltinis atitinka tyrimo tikslą	Literatūros šaltinis neatitinka tyrimo tikslo
Motinos alkoholio vartojimo laikas	Vartojo alkoholį po nėštumo, vaikystės laikotarpiu	Vartojo alkoholį nėštumo metu

1 pav. Literatūros šaltinių atrankos schema

2. REZULTATAI

2.2 Pagrindinės tyrimų charakteristikos

Į literatūros apžvalgą pagal nustatytus atrankos kriterijus įtraukta 43 mokslinių straipsnių. Visų apžvalgą įtrauktų tyrimų taikyta kiekybinė strategija, visi stebėjimo tyrimai, iš jų 14 skerspjūvio, 14 prospektyvinio kohortinio, 12 retrospektyvinio kohortinio ir 1 atvejo kontrolės tyrimas (1-ame priede).

Daugumos tyrimų imtis buvo sudaryta iš bendros visuomenės gyventojų (93%) ar moksleivių (7%). Atskirų tyrimų imtys svyruoja nuo 41 iki 117070 tiriamųjų. Tiriamųjų amžius

svyravo nuo pirmojo gyvenimo mėnesio iki 94 metų, dažniausiai įtraukiant nepilnamečius (69,7%). Iš jų dauguma buvo vyriškos lyties atstovai (56,3%), 11-oje tyrimų vaikų lytis nebuvo tikslinta (25,5%). Viso 14 tyrimų analizavo tik suaugusių alkoholikų vaikų sveikatos padarinius (30,2%). Viso 2 tyrimuose alkoholikų tėvų vaikų amžius nebuvo tikslintas (4,65%). Mažiausios imties tyrimas atliktas Jungtinėse Amerikos Valstijose, didžiausios – Švedijoje. 13 į apžvalgą įtrauktų tyrimų atlikti Jungtinėse Amerikos Valstijose, septyni – Švedijoje, penki – Australijoje, keturi – Norvegijoje, trys – Indijoje, po du – Jungtinėje Karalystėje, Suomijoje, Ugandoje, po vieną – Danijoje, Maroke, Pietų Afrikoje, Kinijoje, Lenkijoje, Olandijoje, Bulgarijoje ir Lietuvoje.

Visuose 43 tyrimuose buvo aiškiai nurodyta arba vartota terminologija, reiškianti, kad vaikai ir tėvai gyveno kartu. Dažniausias tėvų alkoholio vartojimo informatorius buvo patys tėvų vaikai (51,2%), tėvų tarpe informavimas apie tėvų alkoholizmą siekė apie 48,8%. Vaikų informavimas apie tėvų alkoholio suvartojimą didėjo su jų amžiumi. Dažniausiai žinias apie vaiko sveikatą teikė patys vaikai (90,7%), rečiau tėvai (9,3%). Į apžvalgą buvo įtraukti piktnaudžiaujantys alkoholiu abu tėvai kartu, motina ir tėvas atskirai bei abu tėvai, kuomet studijose tėvų lytis netikslinta. Atskirai tik alkoholikių motinų įtaką jų vaikų sveikatai tyrė viso 7 straipsnių, tik tėvų – 2.

Viso 26 tyrimuose nagrinėtas elgesys vaikų, gyvenusių su priklausomybę nuo alkoholio turinčiais tėvais. Penkiuose iš jų probleminis alkoholikų tėvų vaikų elgesys buvo nagrinėtas kaip vienas iš tiriamųjų dalių. 12 į apžvalgą įtrauktų tyrimų nagrinėjo psichinę sveikatą vaikų, gyvenusių su priklausomybę nuo alkoholio turinčiais tėvais, dviejuose iš jų alkoholikų tėvų vaikų psichinė sveikata buvo viena iš tiriamų vaiko sveikatos padarinių. Viso 4 tyrimuose nagrinėta fizinė sveikata vaikų, gyvenusių su priklausomybę nuo alkoholio turinčiais tėvais. Šešiuose į apžvalgą įtrauktuose tyrimuose nagrinėta priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikų socialinė gerovė, alkoholikų tėvų nulemtas disfunkcinis šeimos modelis bei išskirti tėvų ypatumai ir jų problematika, trijuose iš jų vaikų socialinė gerovė buvo viena iš tyrimų nagrinėjamų aspektų.

Dažniausiai tirtas ir nustatytas alkoholikų tėvų poveikis jų vaikams pasireiškia per vaikų alkoholio vartojimą (39,5 %) ir kitą probleminį elgesį (20,9 %), psichinę sveikatą (27,9 %), šiek tiek rečiau per fizinę sveikatą (11,6 %), mokymosi sunkumus (9,3 %), socialinę gerovę (6,9 %). Pagrindinės šių tyrimų charakteristikos pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė. Pagrindinės į apžvalgą įtrauktų tyrimų charakteristikos (N=43)

Straipsnis	Šalis	Vaiko amžius (metais)	Vaiko lytis (% vyriška)	Tėvų lytis	Informatorius (tėvų alkoholizmo)	Informatorius (vaiko sveikata)	Vaiko sveikata	Tyrimo strategija	Imties dydis
Omkarappa ir kt. (2019)	Indija	12-16	58 %	MTA	Vaikas	Vaikas	Socialinė kompetencija	Kiekybinė	100
Salvatore ir kt. (2019)	Švedija	>18	51,4 %	MTA	Vaikas	Vaikas	Elgesio problemos	Kiekybinė	1171070
Mansharama ni ir kt. (2018)	Indija	4-14	56 %	MTA	Tėvai	Vaikai	Depresija Nerimas	Kiekybinė	100

Landberg ir kt. (2019)	Švedija	12-27	-	T	Tėvai	Vaikai	Suicidinis elgesys	Kiekybinė	68 910
Husky ir kt. (2017)	Lietuva, Bulgarija, Olandija	6-11	-	M	Tėvai	Vaikai	Psichinė sveikata Elgesio problemos	Kiekybinė	4582
Omkarappa, Rentala ir kt. (2019)	Indija	12-16	58 %	MTA	Vaikai	Vaikai	Nerimas, depresija, žema savivertė	Kiekybinė	100
Kendler ir kt. (2018)	Švedija	0-21	-	MTA	Tėvai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	658 172
Swahn ir kt. (2017)	Uganda	12-18	-	MTA	Vaikai	Vaikai	Fizinis smurtas	Kiekybinė	1134
Almquist ir kt. (2020)	Švedija	20-63	-	MTA	Tėvai	Vaikai	Mokymosi sunkumai, Alkoholis	Kiekybinė	14 608
Kabwama ir kt. (2021)	Uganda	10-24	100 %	MTA	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	2500
Kosty ir kt. (2020)	JAV	14-30	59 %	MT	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	730
Hafekost ir kt. (2017)	Australija	-	51,2%	M	Tėvai	Tėvai	Socialinė gerovė, Nepriežiūra, Fizinis, seksualinis smurtas	Kiekybinė	6568
Lees ir kt. (2020)	Australija, JAV	9-10	51,6%	MT	Tėvai	Tėvai	Alkoholis	Kiekybinė	951
Johnson ir kt. (2017)	Australija	8-14	49%	M	Tėvai	Vaikai	Mokymosi sunkumai	Kiekybinė	18486
Erevik ir kt. (2017)	Norvegija	17-75	36,7%	MTA	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	11236
Su, Kuo ir kt. (2018)	JAV	12-17	50 %	MT	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	1282
Lees, Stapinski ir kt. (2021)	JAV	9-10,9	52,1 %	MTA	Tėvai	Vaikai	Psichinė sveikata	Kiekybinė	11873
Hafekost, Lawrence, O'Leary ir kt. (2017)	Australija	-	51,2 %	M	Tėvai	Vaikai	Elgesio problemos, Socialinė gerovė	Kiekybinė	18740
Sharmin ir kt. (2018)	JAV	13-16	-	MTA	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	1705
Johnson, Fulco ir kt. (2019)	JAV	9-15	50 %	M	Tėvai	Tėvai	Alkoholis	Kiekybinė	41
Jones ir kt. (2017)	JAV	10-19	-	MTA	Vaikai	Vaikai	Impulsyvus elgesys	Kiekybinė	116
Bailey ir kt. (2018)	JAV	10-22	51 %	MTA	Tėvai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	224
Godleski ir kt. (2020)	JAV	1-19	51 %	MT	Tėvai	Vaikai	Psichinė sveikata, Socialinė gerovė	Kiekybinė	125
Thapa ir kt. (2017)	JAV	18-73	59,4 %	MTA	Vaikai	Vaikai	Depresija	Kiekybinė	8407
Windle, Windle (2018)	JAV	>33	47 %	MT	Vaikai	Vaikai	Alkoholis, Marihuana	Kiekybinė	706
Hafekost, Lawrence ir kt. (2017)	Australija	7-19	-	M	Tėvai	Vaikai	Probleminis elgesys, Mokyklos lankymas	Kiekybinė	11430
Paranjothy ir kt. (2018)	JK	0-14	51,4 %	MTA	Tėvai	Vaikai	Fizinė sveikata	Kiekybinė	253717
Lund, Skurtveit ir kt. (2019)	Norvegija	13-24	50,2 %	MT	Vaikai	Vaikai	Nerimas, depresija	Kiekybinė	8773
Haeny ir kt. (2018)	JAV	3-17	50 %	MT	Tėvai	Vaikai	Impulsyvus elgesys	Kiekybinė	368
Chen, Pan ir kt. (2021)	Kinija	18-60	100 %	MT	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	129

Li, Becker ir kt. (2017)	JAV	18-21	69 %	MT	Vaikai	Vaikai	Antisocialus elgesys	Kiekybinė	655
Haugland ir kt. (2021)	Norvegija	18-94	46,8 %	MTA	Vaikai	Vaikai	Neigiami vaikystės prisiminimai, Alkoholis	Kiekybinė	28047
Berent, Wojnar (2021)	Lenkija	≥18	61,2 %	MT	Vaikai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	294
Mahedy ir kt. (2018)	JK	12-18	43,8 %	MT	Tėvai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	3785
Raitasalo ir kt. (2019)	Suomija	0-15	56 %	MT	Tėvai	Vaikai	Psichikos ir elgesio sutrikimai, Alkoholis	Kiekybinė	57377
Long, Lönn ir kt. (2018)	Švedija	36-46	-	MT	Tėvai	Vaikai	Išorinė psichopatologija	Kiekybinė	1007333
Andreas, Torvik ir kt. (2022)	Norvegija	13-19	50,5 %	MT	Vaikai	Vaikai	Mokymosi sunkumai, mokyklos baigimas	Kiekybinė	3103
Holst ir kt. (2020)	Danija	0-15	51,7 %	MT	Tėvai	Vaikai	Alkoholis	Kiekybinė	9948
Rochat, Stein ir kt. (2019)	Pietų Afrika	7-11	42,8 %	M	Tėvai	Tėvai	Psichinė sveikata	Kiekybinė	1536
Landberg ir kt. (2018)	Švedija	18-20	100 %	T	Tėvai	Vaikai	Fizinė sveikata	Kiekybinė	46284
Khemiri ir kt. (2020)	Švedija	22-69	-	MT	Vaikai	Vaikai	Mokymosi sunkumai, Kognityviniai gebėjimai	Kiekybinė	288081
Martikainen ir kt. (2018)	Suomija	22-32	-	MTA	Vaikai	Vaikai	Psichinė sveikata	Kiekybinė	136604
Zouini ir kt. (2019)	Marokas	15-18	45,3 %	MTA	Vaikai	Vaikai	Psichinė sveikata	Kiekybinė	375

Pastaba. Tėvų lytis: M – motina, T – tėvas, MT – motina atskirai, tėvas atskirai, motina ir tėvas kartu, MTA – abu tėvai, netikslinta.

2.3 Straipsniuose pateikiamų rezultatų analizė

2.3.1 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų elgesiu

Į apžvalgą įtrauktų tyrimų rezultatai rodo, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams gresia didesnė nei vidutinė rizika, susijusi su elgesio problemomis palyginus su ne alkoholikų tėvų vaikais (14) (15). Iš jų tyrimuose pažymėtina didesnė tikimybė alkoholikų tėvų vaikų asocialaus, agresyvaus (16) elgesio pasireiškimui vaikystėje bei suaugusiųjų amžiuje. Tyrimų duomenimis alkoholikų tėvų vaikai impulsyvesni, palyginus su vaikais iš alkoholiu nepiktnaudžiančių tėvų šeimų (17). Pažymima, kad tokiems 6-9 metų vaikams būdingas aukštesnis lygis verbalinio impulsyvaus elgesio, ypač keikimosi (18). Taip pat švedų autorių Long, Lönn, J. Sundquist, K. Sundquist, Kendler tyrimas parodė, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams (sūnums ir dukterims) gresia didesnė išorinės psichopatologijos (psichoaktyvių medžiagų (alkoholio ir/ar narkotikų) vartojimo sutrikimo, dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromo (ADHD), kriminalaus elgesio) rizika, palyginus su alkoholiu nepiktnaudžiančių tėvų vaikais. Šio tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad išorinės psichopatologijos rizika buvo didesnė alkoholikės

motinos vaikams nei alkoholiko tėvo vaikams, taip pat sūnams labiau nei dukroms (19). Omkarappa, Rentala, Nattala autorių duomenimis alkoholikų tėvų vaikų socialinės kompetencijos lygis yra žemesnis palyginus su vaikais iš alkoholiu nepiktnaudžiaujančių šeimų, tokiems vaikams būdinga žemesnė socialinė tolerancija, antisocialus požiūris, prastesni socialiniai įgūdžiai bei žemesnė socialinė konkurencija ir lyderystė, palyginus su palyginus su ne alkoholikų tėvų vaikais (20).

Be to, tyrimų duomenimis vaikai, augantys su tėvais, priklausomais nuo alkoholio, turi didesnę tikimybę vėlesniame amžiuje pradėti vartoti alkoholį nei vaikai, augantys su nuo alkoholio nepriklausomais tėvais (21)(22)(23)(24)(25)(26)(27)(28)(29). Kosty ir kitų bendraautorių tyrimo duomenimis, alkoholiko tėvų skaičius yra susijęs su bendra palikuonių rizika susirgti alkoholio vartojimo sutrikimu ir/ar įgyti priklausomybę nuo alkoholio ypač iki 30 metų amžiaus (30). Lees, Aguinaldo ir kitų bendraautorių tyrime ši padidėjusi rizika iš dalies sieta su pakitusiu slopinančios kontrolės ir susijusios nervų grandinės raida, tyrime nustatyta alkoholikų tėvų vaikų priekinių-bazinių ganglijų ir smegenėlių tinklų regionuose padidėjęs nervinis aktyvumas, palyginus su vaikais iš ne alkoholikų tėvų šeimos (31). Taip pat tyrimų duomenimis, alkoholio vartojimo paplitimas tarp jauno amžiaus vyrų, susijęs su genetiniu komponentu, bei tėvų alkoholizmas susijęs su didesniu žalingu alkoholio vartojimu sūnų tarpe palyginus su dukromis (32)(33)(34). Švedijoje atliktame tyrime ištyrus tris alkoholikų kartas nustatyta, kad alkoholio vartojimo sutrikimas stabiliai perduodamas iš kartos į kartą bei šis perdavimas iš vyro vyrui yra stipresnis nei iš moters moteriai (35). Kinijos autorių Chen, Pan ir kitų bendraautorių atlikta tyrimas nustatė tris galimus alkoholio vartojimo sutrikimo rizikos veiksnius: vaiko skatinimas gerti jauname amžiuje, tėvo kas savaitinis alkoholio vartojimas vaiko vaikystėje bei rūkymas, išskirtas vienas apsauginis veiksnys – aukštesnis vaiko išsilavinimas (34). Šį tyrimą paantrina Sharmin, Kypri, Wadolowski ir kitų bendraautorių tyrimo rezultatai, teigiantys, kad alkoholiu piktnaudžiaujantys tėvai yra labiau linkę pritarti vaiko alkoholio vartojimui, palyginus su negeriančiais tėvais (36). Vaikai iš alkoholikų šeimų dažniau sukuria šeimas, linkusias į alkoholizmą, nei tokių problemų neturinčių šeimų vaikai. Salvatore, Larsson Lönn, Long tyrime nustatyta, jog priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams tikimybė turėti alkoholišką sutuoktinį tiek moterims, tiek vyrams yra didesnė, be to pastebėta, kad alkoholikų tėvų palikuonys labiau linkę susituokti būdami jaunesnio amžiaus (iki 25 metų) ir tikimybė susituokti vyresniame amžiuje (virš 25 metų) mažėja (37).

Taip pat, amerikiečių M.Windle, R.Windle atliktame tyrime stebėtas statistiškai reikšmingas ryšys tarp motinos, bet ne tėvo alkoholizmo ir vaiko marihuanos vartojimo. Tėvų skyrybų ir motinos alkoholizmo sąveika, didino tikimybę vaiko marihuanos vartojimui (33).

Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikai susiduria su sunkumais mokykloje: tokie vaikai gauna mažesnius akademinis įverčius (21)(38). Jie taip pat praleidžia daugiau pamokų ir jiems gresia didesnė tikimybė iškristi iš švietimo sistemos (39). Norvegijoje atlikto tyrimo

duomenimis, savaitinis ar dažnesnis tėvų girtavimas buvo susijęs su daugiau nei dvigubai didesne tikimybe, kad vaikai nebaigs vidurinės mokyklos (15). Khemiri, Larsson, Kuja-Halkola ir kitų bendraautorių atlikto tyrimo rezultatai nurodė, kad alkoholikų tėvų vaikai dažnai gauna prastesnius įvertinimus už standartizuotų užduočių, susijusių su kognityviniais gebėjimais, atlikimą (40).

Apibendrinant studijų rezultatus, galima daryti išvadą, kad vaikai, augę su nuo alkoholio priklausomais tėvais, turi didesnę riziką turėti problemų, susijusių su elgesiu, palyginus su ne alkoholikų tėvų vaikais. Tyrimų rezultatuose nurodoma didesnė rizika alkoholikų tėvų vaikams patiems pradėti vartoti alkoholį, ypač iki 30 metų amžiaus, nustatytas didesnis išorinės psichopatologijos paplitimas, taip pat didesnė tikimybė pasireikšti asocialiam, agresyviai bei impulsyviai elgesiui. Pažymimi sunkumai mokykloje, susiję su mažesniais akademiniais įvertinimais, prastesniu kognityvinių užduočių atlikimu, lankomumu ir mokyklos nebaigimu.

2.3.2 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų psichine sveikata

Į šią apžvalgą įtrauktų tyrimų duomenimis tiek motinos, tiek tėvo piktnaudžiavimas alkoholiu, nepaisant sunkumo, yra statistiškai reikšmingai susijęs su padidėjusia jų vaikų psichikos sutrikimų rizika (28)(15), alkoholikų tėvų vaikams taip pat nustatyta didesnė tikimybė sirgti keliais psichikos sveikatos sutrikimais (41). Suomių Martikainen, Korhonen ir kitų bendraautorių tyrimo duomenimis tėvų piktnaudžiavimas alkoholiu vaikų 0-14 metų amžiaus laikotarpiu buvo susijęs su beveik dvigubai padidėjusiu vaikų sergamumu psichikos ligomis 15-25 metų amžiuje (42). Šį tyrimą paantrina Rochat, Houle, Stein ir kitų bendraautorių tyrimo rezultatai, rodantys, kad alkoholio tėvo vaikams nustatyta du kartus didesnė tikimybė sirgti emocijų, elgesio ir raidos sutrikimais ateityje (43). Kita vertus Husky, Keyes, Hamilton ir kitų bendraautorių tyrimo duomenimis, motinos alkoholio vartojimas reikšmingai susijęs su 8-11 metų mergaičių, bet ne 6-8 metų berniukų ar mergaičių psichikos sveikatos problemomis (14).

Anglijoje Mahedy, MacArthur, Hammerton ir kiti bendraautoriai atliktame tyrime išskyrė, jog alkoholikų tėvų vaikams būdingos dažniausios individualių diagnozių kategorijos yra susijusios su elgesio ir emocijų sutrikimais ir psichologinės raidos sutrikimais, tuo tarpu nuotaikos, neurotiniai bei su stresu susiję somatoforminiai sutrikimai buvo paplitę rečiau (28).

Nuo alkoholio priklausomų tėvų vaikams depresijos ir nerimo simptomai pasireiškia dažniau nei nevarojančių tėvų vaikams (44)(45)(46)(41). JAV autorių Thapa, Selya, Jonk tyrimas parodė, kad tėvo alkoholizmas susijęs su didesne bendra rizika vaikui susirgti didžiąja depresija ir nuolatinio depresijos sutrikimu, šis ryšys tarp tėvų alkoholizmo ir vaikų depresijos buvo stabilus ir teigiamas visuose vaiko amžiaus tarpsniuose, išskyrus vyresnių nei 73 vaikų tarpe (41). Norvegijoje atlikto

tyrimo duomenimis, abiejų tėvų alkoholizmas susijęs su reikšmingu nerimo ir (arba) depresijos rizikos padidėjimu vaikams, palyginus su bendraamžiais iš ne alkoholikų tėvų šeimos (44).

Be depresijos ir nerimo, tyrimuose pastebimas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp alkoholikų ir ne alkoholikų tėvų vaikų socialinės fobijos, išsiskyrimo nerimo, pasitikėjimo savimi paplitime (46). Priklausomybę nuo alkoholio tėvų vaikai dažniau pasižymi žema saviverte, liūdesiu, vienišumu, prastesniu emocijų valdymu (25)(14), dažniau nustatoma agorafobija, socialinė fobija (47), palyginus su ne alkoholikų tėvų vaikais.

Suomijoje atlikto tyrimo rezultatai skelbė, jog paaugliai, pranešę apie tėvų alkoholio vartojimo problemas ir patyrę fizinę/psichologinę prievartą, pasižymėjo statistiškai reikšmingai didesniu psichologinio streso, somatizacijos, priešiško bei nerimo simptomų lygiu, palyginus su bendraamžiais nepranešusiais nei vieno iš psichosocialinio veiksnio (48).

Remiantis literatūroje pateikiama informacija, galima daryti išvadą, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams dažniau pasireiškia nerimas ir jo sukeliama simptomai, depresija, būdinga didesnė rizika, susijusi su psichologinio ir psichinio funkcionavimo sutrikimais.

2.3.3 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų fizine sveikata

Visuose keturiuose į apžvalgą įtraukuose tyrimuose nustatytas ryšys tarp priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų ir jų vaikų patiriamo fizinio smurto, nepriežiūros (49)(50)(51)(52). Tyrimų duomenimis alkoholi vartojantys tėvai yra labiau linkę naudoti fizinę smurtą prieš vaikus, tokiems vaikams nustatyta didesnė tikimybė patirti fizinę ir seksualinę prievartą, palyginus su ne alkoholikų tėvų vaikais (50). Švedų autoriai Landberg, Danielsson, Falkstedt, Hemmingsson atliktame tyrime nurodė, kad tėvo alkoholio vartojimas yra susijęs su padidėjusia alkoholio sukeliama palikuonių vėlesnio bendro mirtingumo rizika, taip pat savižudybės ir smurtinės mirties rizika, šias asociacijas galimai lemia veiksniai, susiję su tėvų girtavimu ir (arba) nepalankiomis vaikystės psichosocialinėmis aplinkybėmis (49). Šio tyrimo rezultatus paantrina ir Paranjothy bei kitų bendraautorių tyrimo rezultatai, rodantys, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams stebėta didesnė rizika būti skubiai paguldytam į ligoninę dėl išorinių priežasčių traumų, viktimizacijos (51).

Taip pat Švedijoje atlikto tyrimo duomenimis, tėvo alkoholio vartojimas buvo susijęs su padidėjusia vaikų savižudiško elgesio rizika paauglystėje ir ankstyvoje pilnametystėje, didžiausia savižudiško elgesio rizika nustatyta tėčių, sulaikytų dėl girtumo du ar daugiau kartų arba buvo hospitalizuoti dėl alkoholio vartojimo, vaikams (52).

Apibendrinant tyrimų rezultatus, galima daryti išvadą, kad priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai yra labiau linkę naudoti fizinį smurtą prieš savo vaikus. Alkoholiko tėvo vaikams

nustatyta didesnė vėlesnio bendro mirtingumo, savižudybės, smurtinės mirties rizika. Taip pat nustatyta didesnė rizika skubios hospitalizacijos dėl viktimizacijos.

2.3.4 Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų sąsaja su vaikų bendra gerove, šeimos aplinka

Hafekost, Lawrence, O'Leary tyrimo rezultatai rodo, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių motinų vaikams ženkliai padidėja rizika susidurti su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, taip pat tokie vaikai turi didesnę riziką būti iškeldinti arba paimti iš šeimos, patekti į vaikų globos namus (53).

Australijoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad vaikams, kurių motinoms diagnozuotas alkoholio vartojimo sutrikimas, buvo žymiai didesnė rizika susisiekti su teisingumo sistema, palyginus su vaikais, kurių motinoms nebuvo diagnozuotas alkoholio vartojimo sutrikimas. Reikšmingi motinos veiksniai, susiję su padidėjusia vaiko kontakto su teisingumo sistema rizika yra jaunas moters amžius, netekėjusi, žemas socialinė ir ekonominė padėtis, buvę ar esami psichikos sveikatos sutrikimai (54).

Norvegų Haugland, Carvalho, Holte Stea atlikto tyrimo duomenys rodo, kad vaikams augant su tėvų alkoholikų problemomis, stipriai didėjo rizika suvokti vaikystę kaip sunkią, augti netinkamoje šeimos aplinkoje bei pranešti, jog trūko suaugusiojo, kuriuo pasitiki paramos (26).

Taip pat tyrimo duomenimis šeimos, kurių tėvai yra alkoholikai taip pat praneša apie didesnę partnerių konfliktų ir agresijos lygį, tėvų priklausomybė nuo alkoholio siejama su šeimos sistemos žlugimu (55). Australijoje atliktos lyginamosios kohortinės studijos rezultatai atskleidė, kad dažniausiai nustatytas pirminio netinkamo alkoholikų tėvų elgesio tipas buvo nepriežiūra (53).

Švedijoje atlikto tyrimo duomenimis, priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai turi žemesnį išsilavinimą, dažniau serga gretutinėmis psichikos ligomis, iš jų pažymėtina depresija, dažniau buvo imigrantai, palyginus su ne alkoholikais tėvais (40). Taip pat australų Johnson, Bower, Cunningham ir kitų bendraautorių atliktas tyrimas rodo, kad palyginus su ne alkoholikėmis motinomis statistiškai reikšmingai didelė dalis motinų, turinčių alkoholio vartojimo sutrikimo diagnozę, niekada nebuvo ištekėjusios, dažniau nustatytas nelegalių narkotikų vartojimas, diagnozuoti gretutiniai psichikos sutrikimai bei pažymėtas rūkymas nėštumo metu (38).

Remiantis literatūroje pateikiama informacija, galima daryti išvadą, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams gresia didesnė rizika augti netinkamoje šeimos aplinkoje, susidurti su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, teisingumo sistema, būti iškeldintiems iš šeimos.

3. REZULTATŲ APTARIMAS

3.1 Diskusija

Šioje mokslinės literatūros apžvalgoje buvo nustatyta, jog įtraukti tyrimų tipai, imtys, stebėjimo laikotarpiai, tirtų vaikų amžius, ieškomi rezultatai buvo tarpusavyje skirtingi ir painūs. Atsižvelgiant į šiuos trūkumus, apžvalga pateikia svarbius naujausius klinikinius duomenis, apibendrinančius priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų asociacijas su vaikų sveikata bei padarinius bendrai vaiko gerovei. Į apžvalgą įtrauktų tyrimų duomenimis galima daryti prielaidą, kad tėvų alkoholizmo įtaka vaiko elgesiui, jo psichinei bei fizinei sveikatai priklauso nuo vaikų amžiaus, lyties, taip pat nuo to, kuris iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, kokie vaiko santykiai su negeriančiu tėvu. Tačiau reikalingi tolimesni tyrimai, siekiantys pagrįsti mintį, jog egzistuoja jautrūs tėvų alkoholizmui vaiko amžiaus laikotarpiai.

Šios literatūros apžvalgos duomenimis priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikai dažnai jaučia žemą savivertę, nerimą, liūdesį, vienišumą, pyktį, auga nestabilioje ir neharmoningoje šeimos aplinkoje. Iš to galima daryti prielaidą, tokiems vaikams gresia neigiamos pasekmės sveikatai dėl netinkamų įveikos strategijų, jiems dažniau gali tekti prisiimti suaugusiojo vaidmenį. Remiantis į šią literatūros apžvalgą įtrauktų naujausių tyrimų duomenimis, galima daryti išvadą, kad tiek motinos, tiek tėvo ne toks sunkus ir sunkus piktnaudžiavimas alkoholiu, yra statistiškai reikšmingai susijęs su padidėjusia vaikų psichikos ir elgesio sutrikimų rizika, nustatyta, kad jiems ši rizika yra didesnė nei ne alkoholikų tėvų vaikams. Į apžvalgą įtrauktų studijų rezultatai panašūs su anksčiau paskelbtais tyrimais, nurodančiais, jog alkoholikų motinų vaikams nustatyta didesnė rizika susirgti išoriniais (aktyvumo ir dėmesio sutrikimu) ir internalizavimo sutrikimais (didžiąja depresija ir nerimo sutrikimu) (56). Taip pat panašūs rezultatai matomi ir kitose studijose, skelbiančiose, jog tėvo alkoholio poveikis priklauso nuo lyties – mergaitėms aukštesnė depresijos ir nerimo rizika, tuo tarpu berniukams – didesnė išorinių sutrikimų rizika (57). Taip pat rastos asociacijos tarp prastesnių pasiekimų mokykloje ir lankomumo ar mokyklos neužbaigimo. Tarptautinėje literatūroje yra gerai žinomos sąsajos tarp tėvų piktnaudžiavimo alkoholiu ir vaikų emocinių sunkumų bei prastų akademinų pasiekimų (5). Tačiau žemesni balai nereiškia, kad alkoholikų tėvų vaikų intelektui yra pakenkta, bet galima asociacija tarp tėvų alkoholizmo ir vaikų verbalinių gebėjimų deficito (58). Jų galimybė save išreikšti yra ribota, tai daro įtaką jų akademiniam įvertinimams mokykloje, tarpusavio santykiams, galimybėms plėtoti ir išlaikyti artimus santykius bei gerai pasirodyti darbo pokalbiuose (59). Svarbu paminėti, kad priklausomų tėvų vaikai dažniau linkę tikėti, jog yra pasmerkti nesėkmėms, net jeigu jiems sekasi akademinėje srityje, tokie vaikai nemato savęs, kaip sėkmingo individo (60). Pažymėtina, jog programos vykdomos grupėse, sumažina izoliacijos ir kaltės jausmą tarp vaikų ir grupiniai užsiėmimai yra efektyvesni dėl bendraamžių palaikymo ir daromos įtakos (61)

Ši literatūros apžvalga pranaši ir tuo, jog įtraukė naujausius tyrimus nagrinėjančius alkoholio vartojimo paplitimą, susijusį su genetiniu komponentu, stabiliu žalingu alkoholio vartojimo perdavimu iš kartos į kartą, pabrėžiant stipresnę ryšį tarp perdavimo iš vyro vyrui. Šie rezultatai pritaria senesnių studijų tyrimų rezultatams, rodantiems, jog berniukai, turintys alkoholišką tėvą turi keturis kartus didesnę tikimybę ateityje taip pat tapti priklausomais, lyginant su kitais berniukais, kurių tėvas nevarioja alkoholio (62). Ši literatūros apžvalga taip pat naudinga tuo, jog nagrinėjo ir priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų įtaką vaikų fizinei sveikatai. Nustatyta, jog tokie tėvai yra labiau linkę naudoti fizinį smurtą prieš savo vaikus, taip pat tėvo alkoholio vartojimas buvo susijęs su padidėjusia vaikų bendra mirtingumo, smurtinės mirties ir savižudybės rizika.

Šioje literatūros apžvalgoje buvo apibūdinta ir disfunkcinė šeimos aplinka, vaiko socialinė gerovė, aprašytuose tyrimuose nustatyta nuo alkoholio priklausomų tėvų vaikų nepriežiūra, didesnis tėvų konfliktų lygis, didesnė tikimybė vaikams augti netinkamoje šeimos aplinkoje, stokoti suaugusio, kuriuo pasitikėtų, paramos, taip pat vaikams nustatyta didesnė rizika susidurti su teisingumo sistema, vaiko teisių apsaugos tarnybomis, būti iškeldintam iš namų. Visa tai yra susiję su šeimos sistemos žlugimu, ko nesant, tikimybė vaikui užaugti sveikam didėja (5). Kitos į studiją neįtrauktos, tačiau kituose tyrimuose aprašomos alkoholi vartojančių šeimos problemos yra – psichologinis smurtas, sumažėjęs šeimos narių organizuotumas, stresas darbo vietoje, finansinės problemos, nuoseklus auklėjimo stoka, alkoholiko tėvo sūnaus griežtesnis ir labiau disciplinuotas auklėjimas (63).

Į šią literatūros apžvalgą nebuvo įtraukti duomenų rezultatai moterų, vartojusių alkoholi nėštumo laikotarpiu, siekiant išvengti galimos rezultatų paklaidos, dėl alkoholinio vaisiaus sindromo, pasireiškiančio naujagimio psichinių ir biologinių nukrypimų formavimuisi. Literatūros duomenimis šiam sindromui būdingas prenatalinis ir postnatalinis augimo atsilikimas (ūgis ir svoris mažesni nei 10 procentilė), mažesnė galvos apimtis, žemesnis intelektas, hiperaktyvumas, sutrikusi smulkioji motorika, sumažėjęs raumenų tonusas, tokie vaikai patiria mokymosi sunkumų, sunkiau sukaupia dėmesį, būdingi įvairūs kalbos ir elgesio sutrikimai, dažnos įvairios formavimosi ydos (64).

Literatūros duomenimis alkoholiškų tėvų vaikai efektyviai įveikę vaikystėje patirtas traumas, dažnai nurodo susilaukę pagalbos iš alkoholio nevariojančių tėvo ar motinos, tėvių, senelių, mokytojų ar kitų asmenų. Tokie vaikai, augę nuo alkoholio priklausomų tėvų šeimoje, padedami aplinkoje esančių asmenų, nepiktnaudžiaujančių alkoholiu – išauga labiau savarankiški ir nepriklausomi, įgyja tvirtesnius socialinius įgūdžius bei lengviau įveikia emocinius sunkumus (65). Todėl siekiant užkirsti kelią neigiamai tėvų vartojimo alkoholio daromai žalai vaiko sveikatai ir gerovei, svarbu teikti palaikomąsias paslaugas šiems vaikams bei jų šeimoms, spręsti tėvų priklausomybę nuo alkoholizmo kaip gydymo dalį. Su vaikais dirbantiems specialistams itin svarbu atkreipti dėmesį į visus vaikus, kurių tėvai turi alkoholio vartojimo problemų. Rekomenduojama

rutiniškai klausti vaikų apie tėvų sveikatą, esant poreikiui organizuoti į šeimą orientuotas programas, įvertinti psichosocialinės pagalbos poreikį. Psichikos centrams rekomenduojam įgyvendinti psichoedukacines programas tėvams apie tėvystę ir psichinę sveikatą, kooperuoti žinias į socialinę mediją, organizuoti grupinės terapijos užsiėmimus (66).

3.2 Literatūros apžvalgos trūkumai

Ši literatūros apžvalga turi keletą trūkumų. Visų pirma, priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai nėra homogeniška grupė, kartu su priklausomybe nuo alkoholio jie gali turėti ir kitų psichopatologinių sutrikimų, pavyzdžiui, priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, asmenybės sutrikimus. Dėl to, šiose šeimose augantys vaikai gali būti ir kitus sutrikimus turinčių tėvų vaikai, kas gali turėti įtakos rezultatams.

Visų antra, analizė atlikta apžvelgiant 43 mokslinių tyrimų atliktų per paskutinius 5 metus. Dėl paieškos laikotarpio apribojimų galėjo būti neįtraukta kita svarbi su šia tema susijusi tyrimų informacija. Taip pat į šią literatūros apžvalgą įtraukta 13 skerspjūvio tyrimų, dėl ko šių straipsnių priešastingumo analizė negalima.

4. IŠVADOS

1. Tiek motinos, tiek tėvo ne toks sunkus ir sunkus piktnaudžiavimas alkoholiu reikšmingai susijęs su vaikų elgesio sutrikimais. Tokiems vaikams nustatytas aukštesnis asocialaus, agresyvaus, kriminalaus, impulsyvaus elgesio lygis, žemesnis socialinės kompetencijos lygis, didesnis dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromo (ADHD) paplitimas. Nustatyta didesnė tikimybė patiems vaikams pradėti piktnaudžiauti alkoholiu bei šis polinkis siejamas su stabiliu perdavimu iš kartos į kartą, ypač iš vyro vyrui. Taip pat nustatytas didesnis polinkis vaikams turėti alkoholišką situotą, nurodomi sunkumai mokykloje, susiję su mažesniais akademiniais įvertinimais, prastesnių kognityvinių užduočių atlikimu, lankomumu ir mokyklos nebaigimu.
2. Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams nustatyta didesnė psichikos sutrikimų rizika, didesnė tikimybė sirgti keliais psichikos sveikatos sutrikimais. Tėvų alkoholizmas reikšmingai susijęs su aukštesne vaikų depresijos ir nerimo rizika. Tokie vaikai dažniau pasižymi žema saviverte, liūdesiu, vienišumu, prastesniu emocijų valdymu, dažniau nustatoma socialinė fobija, išsiskyrimo nerimas nei kitiems vaikams.
3. Priklausomybę nuo alkoholio turintys tėvai yra labiau linkę naudoti fizinį smurtą prieš savo vaikus. Alkoholiko tėvo vaikams nustatyta didesnė vėlesnio bendro mirtingumo, savizudybės,

smurtinės mirties rizika. Vaikams gresia didesnė skubios hospitalizacijos dėl viktimizacijos rizika.

4. Vaikams augusiems su priklausomybę nuo alkoholio turinčiais tėvais stipriai didėja rizika suvokti vaikystę kaip sunkią, augti netinkamoje šeimos aplinkoje, stokoti suaugusiojo, kuriuo pasitiki, paramos. Nustatytas dažniausias pirminio netinkamo tėvų elgesio tipas – nepriežiūra. Tokiems vaikams didėja rizika susidurti su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, būti iškeldintiems iš šeimos. Šeimose pranešamas didesnis partnerių konfliktų ir agresijos lygis, tiek nuo alkoholio priklausoma motina, tiek tėvas dažniau serga gretutinėmis psichikos sveikatos ligomis.

5. PRAKTINIAI PASIŪLYMAI

1. Remiantis šios mokslinės literatūros apžvalgos rezultatais, tikslinga manyti, kad priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikams gresia didesnė neigiamų psichinės, fizinės sveikatos ir socialinės gerovės padarinių rizika tiek vaikystėje, tiek suaugus. Dėl to su vaikais dirbantiems specialistams itin svarbu atkreipti dėmesį į visus vaikus, kurių tėvai piktnaudžiauja alkoholiu.
2. Sveikatos priežiūros įstaigose siūloma tėvų priklausomybę nuo alkoholio vertinti kaip vieną iš nepalankių vaikystės patirčių. Siekiant užkirsti kelią neigiamai tėvų vartojimo alkoholio daromai žalai vaiko sveikatai ir gerovei, svarbu teikti palaikomasias paslaugas šiems vaikams bei jų šeimoms, spręsti tėvų priklausomybę alkoholiui kaip gydymo dalį.
3. Stebint gana didelį probleminį tėvų alkoholio vartojimo paplitimą, siūloma stiprinti psichologinės ir švietimo pagalbos, prevencijos bei informavimo programas, skirtas alkoholiu piktnaudžiaujančios šeimoms, daugiau dėmesio skiriant temoms apie galimą žalingą alkoholio poveikį bei pagalbos galimybes tiek jį vartojančiam asmeniui, tiek jo vaikams. Ugdymo įstaigose rekomenduojama plėtoti paskatinimo kreiptis ir siuntimo į psichikos sveikatos priežiūros įstaigas sistemą, skirtą vaikams, kurių bent vienas iš tėvų ar globėjų alkoholi vartoja žalingai arba yra nuo jo priklausomas.

LITERATŪROS ŠALTINIAI

1. Giesbrecht N, Cukier S, Steeves D. Collateral damage from alcohol: Implications of „second-hand effects of drinking“ for populations and health priorities. *Addiction*. 2010 m. rugpjūčio;105(8):1323–5.
2. Room R, Ferris J, Laslett A-M, Livingston M, Mugavin J, Wilkinson C. The Drinker’s Effect on the Social Environment: A Conceptual Framework for Studying Alcohol’s Harm to Others. *OPEN ACCESS Int J Environ Res Public Heal* [Prieiga per internetą]. 2010 m.;7:7. Available at: www.mdpi.com/journal/ijerphCommunication
3. Woititz JG. Suaugę alkoholikų vaikai. Papild. le. Vilnius: Vaga; 2016. 197 p.
4. Justina Kaliatkaitė: „Priklausomybė – visos šeimos liga“ - Bernardinai.lt [Prieiga per internetą]. [cituojama pagal 2022 m. kovo 24 d.]. Available at: <https://www.bernardinai.lt/justina-kaliatkaite-priklausomybe-visos-seimos-liga/>
5. Mclaughlin AE, Macdonald G, Livingstone N, Mccann M. Interventions to build resilience in children of problem drinkers. *Cochrane Database Syst Rev*. 2014 m. rugpjūčio 18 d.;2014(8).
6. Moskalewicz J, Room R, Thom B. Title: Comparative monitoring of alCohol epidemiology aCross the eU. Baseline assessment and sUGgestions for fUtUre aCtion. synthesis report. 2016 m.;
7. Alcohol, total per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol) (SDG Indicator 3.5.2) [Prieiga per internetą]. [cituojama pagal 2022 m. kovo 24 d.]. Available at: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-\(recorded-unrecorded\)-alcohol-per-capita-\(15-\)-consumption](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-(recorded-unrecorded)-alcohol-per-capita-(15-)-consumption)
8. Alcohol use disorders (15+), 12 month prevalence (%) with 95% [Prieiga per internetą]. [cituojama pagal 2022 m. kovo 24 d.]. Available at: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-use-disorders-\(15-\)-12-month-prevalence-\(-\)-with-95-](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-use-disorders-(15-)-12-month-prevalence-(-)-with-95-)
9. Rehm J, Mathers C, Popova S, Thavorncharoensap M, Teerawattananon Y, Patra J. Global burden of disease and injury and economic cost attributable to alcohol use and alcohol-use disorders. *Lancet*. 2009 m. birželio 27 d.;373(9682):2223–33.
10. Schwenck C, Christiansen H, Goetz M. CHILDREN OF PARENTS WITH MENTAL ILLNESS (COPMI) Christina Schwenck Professor of special needs educational and clinical child and adolescent psychology.
11. Steinhausen HC. Children of alcoholic parents. A review. T. 4, *European Child & Adolescent Psychiatry*. Steinkopff-Verlag; 1995. p. 143–52.
12. Manning V, Best DW, Faulkner N, Titherington E. New estimates of the number of children

- living with substance misusing parents: Results from UK national household surveys. *BMC Public Health* [Prieiga per internetą]. 2009 m. spalio 8 d. [cituojama pagal 2022 m. kovo 24 d.];9(1):1–12. Available at: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-9-377>
13. Johnson JL, Leff M. Children of Substance Abusers: Overview of Research Findings. *Pediatrics* [Prieiga per internetą]. 1999 m. gegužės 1 d. [cituojama pagal 2022 m. kovo 24 d.];103(Supplement_2):1085–99. Available at: /pediatrics/article/103/Supplement_2/1085/28223/Children-of-Substance-Abusers-Overview-of-Research
 14. Husky MM, Keyes K, Hamilton A, Stragalinou A, Pez O, Kuijpers R, et al. Maternal Problem Drinking and Child Mental Health. *Subst Use Misuse* [Prieiga per internetą]. 2017 m. gruodžio 6 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];52(14):1823–31. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28704164/>
 15. Raitasalo K, Holmila M, Jääskeläinen M, Santalahti P. The effect of the severity of parental alcohol abuse on mental and behavioural disorders in children. *Eur Child Adolesc Psychiatry* [Prieiga per internetą]. 2019 m. liepos 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];28(7):913–22. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30430262/>
 16. Li P, Becker JB, Heitzeg MM, McClellan ML, Reed BG, Zucker RA. Gender differences in the transmission of risk for antisocial behavior problems across generations. *PLoS One* [Prieiga per internetą]. 2017 m. gegužės 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];12(5). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28505162/>
 17. Jones SA, Steele JS, Nagel BJ. Binge drinking and family history of alcoholism are associated with an altered developmental trajectory of impulsive choice across adolescence. *Addiction* [Prieiga per internetą]. 2017 m. liepos 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];112(7):1184–92. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28317212/>
 18. Haeny AM, Littlefield AK, Wood PK, Sher KJ. Method effects of the relation between family history of alcoholism and parent reports of offspring impulsive behavior. *Addict Behav* [Prieiga per internetą]. 2018 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];87:251–9. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30096656/>
 19. Long EC, Lönn SL, Sundquist J, Sundquist K, Kendler KS. The role of parent and offspring sex on risk for externalizing psychopathology in offspring with parental alcohol use disorder: a national Swedish study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* [Prieiga per internetą]. 2018 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];53(12):1381–9. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30019183/>
 20. Omkarappa D, Rentala S, Nattala P. Social competence among children of alcoholic and

- nonalcoholic parents. *J Educ Health Promot* [Prieiga per internetą]. 2019 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];8(1). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31143786/>
21. Almquist YB, Bishop L, Gustafsson NK, Berg L. Intergenerational transmission of alcohol misuse: mediation and interaction by school performance in a Swedish birth cohort. *J Epidemiol Community Health* [Prieiga per internetą]. 2020 m. birželio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];74(7):598–604. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32332116/>
 22. Kabwama SN, Matovu JKB, Ssenkusu JM, Ssekamatte T, Wanyenze RK. Alcohol use and associated factors among adolescent boys and young men in Kampala, Uganda. *Subst Abuse Treat Prev Policy* [Prieiga per internetą]. 2021 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];16(1). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34107981/>
 23. Erevik EK, Pallesen S, Vedaa Ø, Andreassen CS, Torsheim T. Alcohol use among Norwegian students: Demographics, personality and psychological health correlates of drinking patterns. *Nordisk Alkohol Nark* [Prieiga per internetą]. 2017 m. spalio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];34(5):415–29. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32934502/>
 24. Johnson AK, Fulco CJ, Augustyn MB. Intergenerational continuity in alcohol misuse: Maternal alcohol use disorder and the sequelae of maternal and family functioning. *Psychol Addict Behav* [Prieiga per internetą]. 2019 m. rugpjūčio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];33(5):442–56. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31246069/>
 25. Bailey JA, Epstein M, Steeger CM, Hill KG. Concurrent and Prospective Associations Between Substance-Specific Parenting Practices and Child Cigarette, Alcohol, and Marijuana Use. *J Adolesc Health* [Prieiga per internetą]. 2018 m. birželio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];62(6):681–7. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29396083/>
 26. Haugland SH, Carvalho B, Stea TH, Strandheim A, Vederhus JK. Associations between parental alcohol problems in childhood and adversities during childhood and later adulthood: a cross-sectional study of 28047 adults from the general population. *Subst Abuse Treat Prev Policy* [Prieiga per internetą]. 2021 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];16(1). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34098987/>
 27. Berent D, Wojnar M. Does Parental Alcohol Use Influence Children’s Age at First Alcohol Intake? A Retrospective Study of Patients with Alcohol Dependence. *Healthc (Basel, Switzerland)* [Prieiga per internetą]. 2021 m. liepos 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];9(7). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34356219/>
 28. Mahedy L, MacArthur GJ, Hammerton G, Edwards AC, Kendler KS, Macleod J, et al. The effect of parental drinking on alcohol use in young adults: the mediating role of parental

- monitoring and peer deviance. *Addiction* [Prieiga per internetą]. 2018 m. lapkričio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];113(11):2041–50. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29806869/>
29. Holst C, Tolstrup JS, Sørensen HJ, Becker U. Family structure and alcohol use disorder: a register-based cohort study among offspring with and without parental alcohol use disorder. *Addiction* [Prieiga per internetą]. 2020 m. rugpjūčio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 7 d.];115(8):1440–9. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31845442/>
 30. Kosty DB, Farmer RF, Seeley JR, Merikangas KR, Klein DN, Gau JM, et al. The number of biological parents with alcohol use disorder histories and risk to offspring through age 30. *Addict Behav* [Prieiga per internetą]. 2020 m. kovo 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];102. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31783247/>
 31. Lees B, Aguinaldo L, Squeglia LM, Infante MA, Wade NE, Hernandez Mejia M, et al. Parental Family History of Alcohol Use Disorder and Neural Correlates of Response Inhibition in Children From the Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study. *Alcohol Clin Exp Res* [Prieiga per internetą]. 2020 m. birželio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];44(6):1234–44. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32333792/>
 32. Su J, Kuo SIC, Aliev F, Guy MC, Derlan CL, Edenberg HJ, et al. Influence of Parental Alcohol Dependence Symptoms and Parenting on Adolescent Risky Drinking and Conduct Problems: A Family Systems Perspective. *Alcohol Clin Exp Res* [Prieiga per internetą]. 2018 m. rugsėjo 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];42(9):1783–94. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29969154/>
 33. Windle M, Windle RC. Parental Divorce and Family History of Alcohol Disorder: Associations with Young Adults' Alcohol Problems, Marijuana Use, and Interpersonal Relations. *Alcohol Clin Exp Res* [Prieiga per internetą]. 2018 m. birželio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];42(6):1084–95. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29693716/>
 34. Chen X, Pan Y, Xu P, Huang Y, Li N, Song Y. Family alcohol use, rather than childhood trauma, is more likely to cause male alcohol use disorder: findings from a case-control study in northern China. *BMC Psychiatry* [Prieiga per internetą]. 2021 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];21(1). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34758764/>
 35. Kendler KS, Ohlsson H, Sundquist J, Sundquist K. Transmission of alcohol use disorder across three generations: a Swedish National Study. *Psychol Med* [Prieiga per internetą]. 2018 m. sausio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];48(1):33–42. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28956523/>
 36. Sharmin S, Kypri K, Wadolowski M, Bruno R, Khanam M, Aiken A, et al. Parent

- characteristics associated with approval of their children drinking alcohol from ages 13 to 16 years: prospective cohort study. *Aust N Z J Public Health* [Prieiga per internetą]. 2018 m. rugpjūčio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];42(4):347–53. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30035831/>
37. Salvatore JE, Larsson Lönn S, Long EC, Sundquist J, Kendler KS, Sundquist K, et al. Parental alcohol use disorder and offspring marital outcomes. *Addiction* [Prieiga per internetą]. 2019 m. sausio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];114(1):81–91. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30063276/>
 38. Johnson SE, O’Leary C, Bower C, Lawrence D, Cunningham N, Semmens J, et al. Maternal alcohol disorders and school achievement: a population cohort record linkage study in Western Australia. *BMJ Open* [Prieiga per internetą]. 2017 m. gegužės 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];7(5). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28490556/>
 39. Hafekost K, Lawrence D, O’Leary C, Bower C, Semmens J, Zubrick SR. Maternal alcohol use disorder and child school attendance outcomes for non-Indigenous and Indigenous children in Western Australia: a population cohort record linkage study. *BMJ Open* [Prieiga per internetą]. 2017 m. liepos 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];7(7). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28701410/>
 40. Khemiri L, Larsson H, Kuja-Halkola R, D’Onofrio BM, Lichtenstein P, Jayaram-Lindström N, et al. Association of parental substance use disorder with offspring cognition: a population family-based study. *Addiction* [Prieiga per internetą]. 2020 m. vasario 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 7 d.];115(2):326–36. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31503371/>
 41. Lees B, Stapinski LA, Teesson M, Squeglia LM, Jacobus J, Mewton L. Problems experienced by children from families with histories of substance misuse: An ABCD study®. *Drug Alcohol Depend* [Prieiga per internetą]. 2021 m. sausio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];218. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33229052/>
 42. Martikainen P, Korhonen K, Moustgaard H, Aaltonen M, Remes H. Substance abuse in parents and subsequent risk of offspring psychiatric morbidity in late adolescence and early adulthood: A longitudinal analysis of siblings and their parents. *Soc Sci Med* [Prieiga per internetą]. 2018 m. lapkričio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 13 d.];217:106–11. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30300760/>
 43. Rochat TJ, Houle B, Stein A, Mitchell J, Bland RM. Maternal alcohol use and children’s emotional and cognitive outcomes in rural South Africa. *S Afr Med J* [Prieiga per internetą]. 2019 m. birželio 28 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 7 d.];109(7):526. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31266581/>

44. Lund IO, Skurtveit S, Handal M, Bukten A, Ask Torvik F, Ystrøm E, et al. Association of Constellations of Parental Risk With Children's Subsequent Anxiety and Depression: Findings From a HUNT Survey and Health Registry Study. *JAMA Pediatr* [Prieiga per internetą]. 2019 m. kovo 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];173(3):251–9. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30615089/>
45. Thapa S, Selya AS, Jonk Y. Time-Varying Effects of Parental Alcoholism on Depression. *Prev Chronic Dis* [Prieiga per internetą]. 2017 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];14(12). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29240551/>
46. Omkarappa D, Rentala S. Anxiety, depression, self-esteem among children of alcoholic and nonalcoholic parents. *J Fam Med Prim care* [Prieiga per internetą]. 2019 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];8(2):604. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30984681/>
47. Mansharamani H, Patil P, Behere P, Mansharamani D, Nagdive A. Psychiatric morbidity in children of alcoholic parents. *Ind Psychiatry J* [Prieiga per internetą]. 2018 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];27(2):226. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31359976/>
48. Zouini B, Sfendla A, Hedman Ahlström B, Senhaji M, Kerekes N. Mental health profile and its relation with parental alcohol use problems and/or the experience of abuse in a sample of Moroccan high school students: An explorative study. *Ann Gen Psychiatry*. 2019 m. gruodžio 19 d.;18(1).
49. Landberg J, Danielsson AK, Falkstedt D, Hemmingsson T. Fathers' Alcohol Consumption and Long-Term Risk for Mortality in Offspring. *Alcohol Alcohol* [Prieiga per internetą]. 2018 m. lapkričio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 7 d.];53(6):753–9. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30137197/>
50. Swahn MH, Culbreth RE, Staton CA, Self-Brown SR, Kasirye R. Alcohol-Related Physical Abuse of Children in the Slums of Kampala, Uganda. *Int J Environ Res Public Health* [Prieiga per internetą]. 2017 m. rugsėjo 26 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];14(10). Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28954410/>
51. Paranjothy S, Evans A, Bandyopadhyay A, Fone D, Schofield B, John A, et al. Risk of emergency hospital admission in children associated with mental disorders and alcohol misuse in the household: an electronic birth cohort study. *Lancet Public Heal* [Prieiga per internetą]. 2018 m. birželio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];3(6):e279–88. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29776800/>
52. Landberg J, Danielsson AK, Hemmingsson T. Fathers' alcohol use and suicidal behaviour in offspring during youth and young adulthood. *Acta Psychiatr Scand* [Prieiga per internetą]. 2019 m. gruodžio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];140(6):563–73. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31487035/>

53. Hafekost K, Lawrence D, O’Leary C, Bower C, O’Donnell M, Semmens J, et al. Maternal alcohol use disorder and subsequent child protection contact: A record-linkage population cohort study. *Child Abuse Negl* [Prieiga per internetą]. 2017 m. spalio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];72:206–14. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28823788/>
54. Hafekost K, Lawrence D, O’Leary C, Bower C, Semmens J, Zubrick SR. Maternal Alcohol Use Disorder and Risk of Child Contact with the Justice System in Western Australia: A Population Cohort Record Linkage Study. *Alcohol Clin Exp Res* [Prieiga per internetą]. 2017 m. rugpjūčio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];41(8):1452–60. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28641361/>
55. Godleski SA, Eiden RD, Shisler S, Livingston JA. Parent socialization of emotion in a high-risk sample. *Dev Psychol* [Prieiga per internetą]. 2020 m. kovo 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];56(3):489–502. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32077719/>
56. Mellentin AI, Ellermann AE, Nielsen B, Mejldal A, Möller S, Nielsen AS. The prognosis of out-patient alcohol treatment among parents with childcare responsibility. *BJPsych open* [Prieiga per internetą]. 2018 m. lapkričio [cituojama pagal 2022 m. balandžio 5 d.];4(6):471–7. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30450227/>
57. Sidhu J, Dutta E, Naphade N, Shetty J. The impact of parental alcohol dependence on the development and behavior outcome of children in a tertiary care hospital. *Med J Dr DY Patil Univ* [Prieiga per internetą]. 2016 m. sausio 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];9(1):17. Available at: <https://www.mjdrdypu.org/article.asp?issn=0975-2870;year=2016;volume=9;issue=1;spage=17;epage=22;aulast=Sidhu>
58. Gabrielli WF, Mednick SA. Intellectual performance in children of alcoholics. *J Nerv Ment Dis* [Prieiga per internetą]. 1983 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];171(7):444–7. Available at: </record/1983-32911-001>
59. Peterson JB, Pihl RO. Information processing, neuropsychological function, and the inherited predisposition to alcoholism. *Neuropsychol Rev* 1990 14 [Prieiga per internetą]. 1990 m. gruodžio [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];1(4):343–69. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01109029>
60. JOHNSON JL, ROLF JE. Cognitive Functioning in Children from Alcoholic and Non-alcoholic Families. *Br J Addict* [Prieiga per internetą]. 1988 m. liepos 1 d. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];83(7):849–57. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1360-0443.1988.tb00520.x>
61. Dies RR, Burghardt K. Group interventions for children of alcoholics: Prevention and treatment in the schools. *J Child Adolesc Gr Ther* 1991 13 [Prieiga per internetą]. 1991 m. rugsėjo [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];1(3):219–34. Available at:

<https://link.springer.com/article/10.1007/BF00995308>

62. Fawzy FI, Coombs RH, Gerber B. Generational continuity in the use of substances: The impact of parental substance use on adolescent substance use. *Addict Behav.* 1983 m. sausio 1 d.;8(2):109–14.
63. El Guebaly N, Offord DR. The offspring of alcoholics: a critical review. *Am J Psychiatry* [Prieiga per internetą]. 1977 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];134(4):357–65. Available at: /record/1977-31869-001
64. Tr OS, Sniai A, Perminaitė R, Petkevičiūtė J, Isakova J, Drazdienė N, et al. „VISUOMENĖS SVEIKATA“ MOTERŲ, NĖŠTUMO METU VARTOJUSIŲ ALKOHOLĮ, CHARAKTERISTIKA IR JŲ NAUJAGIMIŲ FIZINĖ BEI SVEIKATOS BŪKLĖ (LIETUVOS MEDICININIŲ GIMIMŲ DUOMENIMIS).
65. Werner EE, Johnson JL. The Role of Caring Adults in the Lives of Children of Alcoholics. <http://dx.doi.org/10.1081/JA-120034012> [Prieiga per internetą]. 2004 m. [cituojama pagal 2022 m. balandžio 23 d.];39(5):699–720. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1081/JA-120034012>
66. Lesinskiene S. An Exploration of the Possibilities of Current Mental Health Services to Tackle Transgenerational Effects of Parental Mental Illnesses on Offspring Adjustment in Lithuania. *Front Psychiatry.* 2021 m. spalio 29 d.;12:1888.

PRIEDAI

1 Priedas. Į apžvalgą įtrauktų tyrimų dizainai

Tyrimo dizainas	Šaltinis
Prospektyvinis	1) Landberg ir kt. (2019)
	2) Almquist ir kt. (2020)
	3) Sharmin ir kt. (2018)
	4) Jones ir kt. (2017)
	5) Bailey ir kt. (2018)
	6) Godleski ir kt. (2020)
	7) Windle, Windle (2018)
	8) Lund, Skurtveit ir kt. (2019)
	9) Li, Becker ir kt. (2017)
	10) Mahedy ir kt. (2018)
	11) Holst ir kt. (2020)
	12) Rochat, Stein ir kt. (2019)
	13) Landberg ir kt. (2018)
	14) Martikainen ir kt. (2018)
Kohortinis	1) Kendler ir kt. (2018)
	2) Hafekost ir kt. (2017)
	3) Hafekost, Lawrence, O'Leary ir kt. (2017)
	4) Hafekost, Lawrence ir kt. (2017)
	5) Paranjothy ir kt. (2018)
	6) Raitasalo ir kt. (2019)
	7) Andreas, Torvik ir kt. (2022)
	8) Long, Lönn ir kt. (2018)
	9) Salvatore ir kt. (2019)
	10) Husky ir kt. (2017)
	11) Haeny ir kt. (2018)
	12) Khemiri ir kt. (2020)
Retrospektyvinis	1) Omkarappa ir kt. (2019)
	2) Mansharamani ir kt. (2018)
	3) Omkarappa, Rentala ir kt. (2019)
	4) Swahn ir kt. (2017)
	5) Kabwama ir kt. (2021)
	6) Kosty ir kt. (2020)
	7) Lees, Aguinaldo ir kt. (2017)
	8) Erevik ir kt. (2017)
	9) Lees, Stapinski ir kt. (2021)
	10) Johnson, Fulco ir kt. (2019)
	11) Thapa ir kt. (2017)
	12) Haugland ir kt. (2021)
	13) Berent, Wojnar (2021)
	14) Zouini ir kt. (2019)
Skerspjuvio tyrimas	1) Chen, Pan ir kt. (2021)

2 Priedas. Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikų sveikatos ir gerovės ypatumai

Sveikatos ar gerovės veiksnys	Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų vaikų ypatumai ir problematika
Elgesio problemos	Didesnė elgesio problemų rizika. Asocialus, agresyvus elgesys vaikystėje, suaugusiųjų amžiuje. Impulsyvumas, ypač impulsyvus verbalinis elgesys. Išorinės psichopatologijos (ADHD, kriminalus elgesys, psichoaktyvių medžiagų vartojimas) pasireiškimas. Marihuanas vartojimas augus su motina alkoholike. Žema socialinė kompetencija. Žalingas alkoholio vartojimas. Vėlesnis šeimos linkusios į alkoholizmą sukūrimas, alkoholikas sutuoktinis, susituokimas jaunesnio amžiaus (iki 25 m.). Sunkumai mokykloje, prastesni akademiniai įverčiai, lankomumas, iškritimas iš švietimo sistemos, prastesnis kognityvinių užduočių atlikimas.
Psichinė sveikata	Didesnė psichinių sutrikimų rizika, sirgti keliais psichikos sveikatos sutrikimais. Depresija, nerimas. Socialinė fobija, išsiskyrimo nerimas, žema savivertė, žemas pasitikėjimas savimi, liūdesys, vienišumas, prastesnis emocijų valdymas, agorafobija. Didesnis psichologinio streso, somatizacijos, priešiško lygis.
Fizinė sveikata	Didesnė rizika patirti fizinę, seksualinę prievartą, padidėjusi vėlesnio bendro mirtingumo, savižudybės, smurtinės mirties, skubios hospitalizacijos dėl išorinių priežasčių, viktimizacijos rizika.
Bendra gerovė, šeimos aplinka	Nepriežiūra, didesnė rizika susidurti su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, būti iškeldintiems iš šeimos, patekti į vaikų globos namus, susisiekti su teisingumo sistema. Suvokti vaikystę kaip sunkią, augti netinkamoje šeimos aplinkoje, suaugusiojo, kuriuo pasitiki stoka.

3 Priedas. Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų ypatumų ir problematikos apibendrinimas

Lytis	Priklausomybę nuo alkoholio turinčių tėvų ypatumai ir problematika
Motina	Fizinis smurtas prieš vaikus. Didesnis konfliktų, agresijos lygis su partneriu. Nesirūpinimas vaikais. Dažniau niekada nebuvo ištekėjusios, dažniau nustatomi gretutiniai psichikos sveikatos sutrikimai, nelegalus narkotikų vartojimas.
Tėvas	Fizinis smurtas prieš vaikus. Didesnis konfliktų, agresijos lygis su partneriu. Nesirūpinimas vaikais. Dažniau nustatomas žemesnis išsilavinimas, dažnesnės gretutinės psichikos sveikatos ligos, ypač depresija, dažniau imigrantai.